

Трансформація функцій новинних телеграм-каналів під час війни

Ірина Тонкіх ¹

Анотація

У статті розглянуто трансформаційні процеси, що спостерігаються у функціонуванні публічних телеграм-каналів під час повномасштабного російського вторгнення. Запропоновано класифікацію сучасних напрямів розвитку телеграму, як-то: сервіс обміну миттєвими повідомленнями, додаткова платформа медіадіяльності, канал кросмедіа та самостійна медіаплатформа. Відповідно до ідентифікованих напрямів визначено функції різних видів новинних телеграм-каналів, зареєстрованих у розділі «Новини і ЗМІ» професійних журналістських (корпоративних та персональних) й аматорських, верифікованих та анонімних. Акцентовано на особливостях реалізації інформаційної функції під час війни, зокрема трансформації стандартів новинної журналістики, схарактеризовано специфіку комунікативної функції, а також функцій формування порядку денного та генерації трафіку на інші платформи кросмедіа в професійних журналістських телеграм-каналах (на прикладі «УП. Стрічка», «Радіо Свобода» та «Суспільне Новини»). З'ясовано перспективи використання публічних телеграм-каналів як самостійної медіаплатформи та каналу кросмедіа. Розглянуто особливості реалізації функцій формування громадської думки, соціальної організації (стимуляції суспільної активності) й громадянської самоорганізації в персональних журналістських та аматорських новинних телеграм-каналах у період повномасштабного вторгнення. Проаналізовано вплив аматорських каналів («Лачен пише», «Sternenko», «Николаевский Ванек») на зміну функцій новинних ресурсів у месенджері. Звернено увагу на деформацію стандартів новинної журналістики в неверифікованих анонімних телеграм-каналах. Схарактеризовано співмірність інформаційної, розважальної та психотерапевтичної функцій аматорських новинних ресурсів (на прикладі телеграм-каналів «Труха Україна», «Україна Сейчас», «Ukraine Now»).

Ключові слова: телеграм-канал; месенджер; новини; функції; кросмедіа; медіаплатформа.

1. Вступ

Постановка проблеми. Соціальні мережі та месенджери наразі випереджають усі інші інтернет-ресурси за популярністю серед масової аудиторії. Декілька років тому користувачі сприймали їх насамперед як канали міжособистісної комунікації та розваг, а сьогодні вони перетворюються на медіаплатформу, релевантну за функціями засобам масової інформації та комунікації. У період повномасштабного російського вторгнення для багатьох інтернет-користувачів публічні канали в месенджерах стали альтернативою офіційним ЗМІ та навіть головним джерелом новин.

Журналісти активно опановують месенджери як платформу професійної діяльності, що дозволяє залишатися конкурентоспроможними на медіаринку, зберігати й розширювати аудиторію, яку стрімко втрачають традиційні

моноплатформні ЗМІ. При цьому формат месенджера помітно впливає на принципи формування контенту й змушує шукати нові алгоритми поширення суспільно важливої інформації.

Telegram як сервіс обміну миттєвими повідомленнями надає найкращі можливості для поширення новин, тому серед усіх публічних каналів наразі домінують новинні ресурси. Під час повномасштабного російського вторгнення стандарти й принципи новинної журналістики зазнали помітних трансформацій, що вплинуло й на функціонування телеграм-каналів.

Сьогодні поширенням новин зайняті не лише професійні комунікатори, а й аматори, незнайомі з професійно-етичними нормами журналістики. Рівень довіри читачів до них наразі вищий, ніж до традиційних ЗМІ. Особливої актуальності на сьогодні набуває дослідження закономірностей функціонування новинних телеграм-каналів,

¹ National University "Zaporizhzhia Polytechnic" (Zaporizhzhia, Ukraine), e-mail: tonkih79@gmail.com

визначення відповідності їхнього контенту стандартам журналістики воєнного часу, аналіз змін функцій й формулювання рекомендацій, актуальних і для професійних, і для громадянських медіа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останнім часом багато дослідників звертає увагу на особливості використання месенджера «Телеграм» як медійної платформи. Так, В. Жугай і Т. Кузнецова називають такі переваги телеграму як «швидкість донесення інформації, лаконічність, можливість подавати мультимедійні матеріали, відносна простота, доступність та дешевизна поширення інформації» (Zhuhai & Kuznietsova, 2021). М. Бутиріна звертає увагу на зростання довіри аудиторії до телеграм-каналів завдяки тому, що «цей сегмент мобільного інтернету не підлягає ані ліцензуванню, ані іншим реєстраційним процедурам, що формально звільняє його від лещат цензури та тавра заангажованості» (Butyrina, 2020, с. 138).

Л. Чернявська та Н. Данилюк вважають телеграм-канали «інструментом диджиталізації українських масмедіа», який надає суттєві переваги журналістам, оскільки ця платформа «сприяє поширенню контенту, підняттю авторитету засобу масової інформації та налагодженню комунікації з читачами. Телеграм пропонує редакціям мультимедійний функціонал для використання текстів, зображень, відео- та аудіоповідомлень» (Cherniavska & Danyliuk, 2021, с. 197). І. Мудра та О. Кухарська стверджують, що «месенджери є важливим каналом популяризації та поширення контенту ЗМІ» (Mudra & Kukharska, 2021, с. 53).

Разом із тим, науковці звертають увагу на реальні та потенційні небезпеки публічних телеграм-каналів, пов'язані з юридичною неврегульованістю функціонування месенджера та використанням його як інструменту інформаційної війни. Так, С. Гуржій досліджує загрозливі тенденції використання телеграм-каналів на шкоду державним інтересам та акцентує увагу на таких аспектах як «провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізація суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні з використанням саме деструктивного контенту Telegram-каналів» (Hurzhii, 2021, с. 168).

М. Бутиріна та Л. Темченко досліджують методи просування російських дезінформаційних наративів у телеграмі на прикладі каналу «СлежуЗа» та виокремлюють такі меседжі російської пропаганди: «русофобія», «історичний ревізіонізм», «спонсоринг США», «українацизм» (Butyrina & Temchenko, 2023, с. 76). Н. Стеблина за допомогою комп'ютерного аналізу досліджує небезпеки маніпулятивного контенту в аматорських телеграм-каналах та визначає алгоритм виявлення недостовірних посилань та чуток (Steblyna, 2022).

Проте трансформаційним тенденціям функціонування публічних телеграм-каналів під час повномасштабного російського вторгнення, зокрема змінам функцій новинних ресурсів месенджера, дотепер достатня увага науковців не приділена.

Мета статті: визначити трансформаційні тенденції функціонування новинних телеграм-каналів, ідентифікувати детермінанти змін традиційних функцій новинної журналістики в месенджері, з'ясувати специфіку реалізації різних функцій у професійних журналістських та аматорських новинних телеграм-каналах під час повномасштабного російського вторгнення.

Методи дослідження. Загальнонауковий метод аналітико-синтетичного опрацювання наукової літератури дозволив визначитись із теоретико-методологічною основою роботи. На емпіричному етапі дослідження застосовано метод моніторингу, зреалізований у спостереженні тенденцій формування контенту новинних телеграм-каналів у 2022–2023 рр. Під час визначення напрямів розвитку ресурсів месенджера та ідентифікації їх функцій використано метод типології та класифікації.

2. Результати дослідження

Журналісти використовують месенджери у професійній діяльності з різними цілями. На сьогодні виокремлюємо такі вектори розвитку телеграму як месенджера та медіаплатформи:

- традиційний сервіс обміну повідомленнями (месенджер застосовують за його головним призначенням — з метою інтерперсональної комунікації як приватного, так і професійного характеру. При цьому така комунікація має численні переваги для журналістів: телеграм дає змогу створювати та передавати мультимедійний контент різних видів у режимі реального часу);

- додаткова, другорядна платформа медіадіяльності, основне завдання якої — генерація трафіку на головний («материнський») ресурс (при цьому контент телеграм-каналу складають виключно короткі анонси публікацій та гіперпосилання на повнотекстові матеріали іншого каналу — як правило, сайту інтернет-медіа);

- самостійна платформа кросмедіа (месенджер використовують як один із каналів поширення масової інформації, при цьому він не дублює контент інших ресурсів — можуть повторюватися теми публікацій, проте їх жанри та формат адаптовані під кожну платформу з урахуванням її специфіки);

- головна платформа професійної діяльності (персональний або корпоративний журналістський публічний канал використовується як єдина або центральна, «материнська» медіаплатформа).

Залежно від обраного вектору, у журналістських телеграм-каналах домінують різні функції: наприклад, якщо месенджер продовжують використовувати в професійній діяльності виключно як сервіс обміну особистими миттєвими повідомленнями, головною його функцією залишатиметься комунікативна. У разі застосування телеграму як інструменту просування в мережі центральної медіаплатформи та залучення нових груп цільової аудиторії домінантною є функція генерації трафіку. У випадку, коли месенджер стає частиною кросмедіа або самостійною платформою журналістської діяльності, його функції релевантні функціям традиційних ЗМІ.

До початку повномасштабного російського вторгнення більшість журналістських публічних телеграм-каналів переважно виконували функцію генерації трафіку на інші платформи. Кількість їх підписників була відносно невеликою, тому месенджер використовували як допоміжний ресурс для анонсування публікацій головної платформи. У лютому 2022 р. відбулося стрімке зростання аудиторії публічних телеграм-каналів, відповідно, з'явилися нові перспективи використання цих ресурсів як каналу кросмедіа. Відтоді їхні функції значно розширилися та трансформувалися.

За результатами дослідження соціологічної групи «Рейтинг», у 2022 р. відбулися помітні зміни серед інформаційних пріоритетів аудиторії ЗМІ: «Відбувся ріст довіри до ЗМІ, проте основною

особливістю воєнного часу є різка зміна каналів комунікацій і отримання інформації громадянами. І якщо довіра до національних та місцевих медіа виросла, то частота споживання їх новинного контенту — навпаки зменшилась. Натомість спостерігається значний ріст у груп і каналів у месенджерах (з 11 до 41 %), а також у ютуб (з 21 до 29 %). Зберегли вплив соціальні мережі (35 %)» (Complex research: how the war changed the country and me, 2023).

Як засвідчує сервіс аналітики телеграму «TGStat», переважна більшість публічних телеграм-каналів наразі зареєстрована в категорії «Новини і ЗМІ» — 8,9 тис. (Telegram channels and groups catalog, 2023). На другому місці за кількістю каналів — категорії «Блоги» (3,3 тис.) й «Гумор та розваги» (3,1 тис.), на третьому — «Політика» (2 тис.) (Telegram channels and groups catalog, 2023). Відповідно до статистики, головною метою більшості засновників публічних телеграм-каналів є повідомлення новин масовій аудиторії. Домінантною функцією таких ресурсів є інформаційна функція. Проте вона часто поступається місцем іншим функціям, непритаманним новинній журналістиці. Насамперед це стосується аматорських каналів, хоча й у професійних журналістських ресурсах принципи інформування за останній рік зазнали істотних змін.

У 2022 р. провідною темою всіх новинних телеграм-каналів стала тема війни та її вплив на різні сфери життя. Тенденція звуження тематики новинних каналів була помічена ще до початку повномасштабного російського вторгнення — так, у 2021 р. більшість новин висвітлювала пандемію коронавірусу. У лютому 2022 р. ця тенденція посилилася: у телеграм-каналах майже зникли новини культури та спорту, натомість значно зросла кількість новин війни та політики. Своєрідність реалізації інформаційної функції обумовлена і виникненням нового різновиду повідомлень — сповіщень про повітряні тривоги та загрози обстрілів. Більшість користувачів мережі отримує такі повідомлення саме з телеграму та спеціально підписується на новинні канали, щоб отримувати миттєві звукові сповіщення.

Під час повномасштабного вторгнення реалізація інформаційної функції була ускладнена новими завданнями журналістики воєнного часу, зокрема необхідністю знайти баланс між оперативністю інформування як важливим

принципом новинної журналістики та намаганням не завдати шкоди суспільству через передчасне поширення інформації, яка може бути використана ворогом. Прагнення якомога швидше донести аудиторії важливі новини сьогодні обмежується необхідністю зважати на рекомендації Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного та Комісії з журналістської етики стосовно інформації, яку не можна розголошувати: «щодо системи охорони та оборони системи військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються»; «недопустимо називати точну адресу, куди поцілили під час обстрілу окупаційні війська» тощо (Media under conditions of martial law, 2022).

Замість повідомлення новин у режимі реального часу, що завжди було безперечною перевагою інтернет-журналістики, в умовах воєнного часу журналісти змушені не квапитися з поширенням інформації щодо обстрілів, роботи ППО або подій на фронті та очікувати на повідомлення з офіційних джерел, які часто з'являються за кілька годин або навіть за добу після події. Наявність посилань на такі джерела та відмова від репосту новин з анонімних ресурсів є також показником ефективності реалізації інформаційної функції та рівня якості контенту телеграм-каналів.

Із збільшенням аудиторії публічних телеграм-каналів на початку повномасштабного вторгнення зросла й загальна кількість щоденних публікацій, відповідно, скоротився час на перевірку новин на достовірність. У соціальних мережах та месенджерах повідомлення часто поширюються вірусним способом за рахунок репостів, новини дублюються в багатьох каналах без посилання на першоджерело інформації, а тому визначити рівень вірогідності досить важко. Перед журналістами новинних каналів постає першочергове завдання перевіряти повідомлення на відповідність першоджерелам та наявність випадків вилучення фраз із контексту, спотворення фактів, некоректного рерайту, неточність цитат тощо. З огляду на ці завдання видається доцільним зменшення щоденної кількості постів та публікація найбільш важливих новин, правдивість яких не викликає сумнівів.

Професійним орієнтиром для журналістів може слугувати досвід кросмедіа «Українська правда», «Суспільне» та «Радіо Свобода», які вже неодноразово потрапляли до «білого списку

медіа» за рівнем якості контенту. Ці медіа посідають найвищі позиції в рейтингу найбільш популярних (за кількістю підписників та переглядів) телеграм-каналів.

Телеграм-канал «УП. Стрічка» — один із наймолодших ресурсів «Української правди». Його було створено восени 2019 р., а ютуб-канал та твіттер-акаунт засновані ще у 2011 р. Напевно, нетривалою історією існування й зумовлена невелика кількість підписників (155 996) порівняно з іншими кросмедійними платформами «Української правди».

В описі каналу зазначено: «Офіційний телеграм-канал видання «Українська правда». В Україні триває повномасштабна війна проти росії. Ми працюємо 24/7, аби ви отримували оперативну та достовірну інформацію» (УП. Стрічка. 2023). У самопрезентації зазначено головну тему публікацій — російсько-українська війна, і формат ресурсу — новинний канал.

Формат месенджера спонукає до поширення коротких інформаційно насичених повідомлень, тому оптимальним для журналістів на цьому ресурсі є саме новинний формат. Першочерговою функцією телеграм-каналу «Українська правда» є інформаційна. При цьому не всі новини, які публікують на сайті видання, потрапляють до телеграм-каналу — для нього відбирають лише найважливіші. Інформація, на яку читачам варто звернути увагу, виділена жирним шрифтом. У цьому процесі відбору та маркування новин реалізується функція формування порядку денного.

Не менш важливою на каналі є функція просування інших кросмедійних ресурсів «Української правди», насамперед материнського сайту та супутніх проєктів «Економічна правда» і «Європейська правда», а також корпоративного ютуб-каналу. Кожен із постів телеграм-каналу містить внутрішньотекстові гіперпосилання на матеріали цих платформ або прямі заклики на кшталт «повний текст читайте у матеріалі...», «повне відео дивіться на ютуб-каналі...».

Завдяки гіперпосиланням читач переходить від однієї кросмедійної платформи до іншої, що полегшує процес навігації в інтернет-просторі, тому це можна назвати навігаційною функцією, а також функцією генерації трафіку на інші канали.

При цьому в телеграм-каналі «Українська правда» ніколи не застосовувана стратегія, яку обирають багато мультиплатформних медіа під

час початкового етапу переходу до кросмедійності, — публікація виключно заголовків матеріалів інших ресурсів та подання гіперпосилань на них. Кожна з новин телеграм-каналу зазвичай складається з декількох речень або навіть декількох абзаців і містить основну інформацію, необхідну для розуміння сутності події.

Завдяки цьому телеграм-канал може функціонувати як абсолютно самостійний канал новин — навіть якщо читачі не переходитимуть за гіперпосиланнями до ресурсів із повнотекстовими публікаціями, вони отримають достатню кількість інформації про головні події дня або тижня.

У такий спосіб головними завданнями телеграм-каналу «Української правди» є поширення новин та заохочення читачів використовувати максимальну кількість різних ресурсів «Української правди». Завдяки цьому збільшується аудиторія материнської платформи та її супутніх проєктів, і онлайн-видання, на відміну від багатьох його конкурентів, не втрачає популярності й дотепер. Відтак, «Українська правда» не лише зберегла аудиторію сайту, сформовану за більше ніж 20 років існування, а й значно розширила її за рахунок користувачів інстаграму й телеграму, більш молодих за віком, які, напевно, ніколи регулярно не переглядали сайт видання.

Схожу стратегію використовує й кросмедія «Суспільне». Його телеграм-канал «Суспільне Новини» наразі має 312 тис. підписників. Це доволі високі показники, якщо зважати на рейтинг усіх верифікованих журналістських ресурсів у месенджері.

Так само, як і телеграм-канал «Української правди», «Суспільне Новини» не публікує виключно заголовки-гіперпосилання на повнотекстові матеріали материнського сайту. Кожен пост має формат новини-блискавки (одне чи декілька речень) і містить внутрішнє гіперпосилання, яке веде читача до повного тексту публікації на цю тему на сайті медіа або до повного відеосюжету на ютуб-каналі.

А. Погребна звертає увагу на важливий аспект функціонування «Суспільного»: «Telegram-канал Суспільного публікує значно менше новин, ніж його конкуренти — ТСН та Україна 24. Проте особливістю є те, що вони більше відповідають стандартам та не потребують подальшого спростування. На каналі публікується перевірена

інформація, а в повідомленні завжди зазначено джерело інформації (адміністратори Telegram-каналу дотримуються правил цензури воєнного часу, яка забороняє оперативно публікувати точне місце влучення ракет чи розташування українських військових). Це впливає на оперативність, проте знижує ризики розміщення недостовірної чи шкідливої інформації» (Pohrebna, 2022, с. 36).

Так само, як і «Українська правда», «Суспільне Новини» здатний функціонувати як самостійний новинний телеграм-канал. Завдання й функції цього каналу аналогічні: повідомляти новини з посиланням на офіційні джерела (інформаційна функція); відбирати щодня з усього потоку інформації на сайті найбільш важливі та значущі для суспільства новини (функція формування порядку денного); встановлювати комунікаційні зв'язки з іншими платформами кросмедія (навігаційна функція), за рахунок чого відбувається максимальне охоплення потенційної та реальної аудиторії в соціальних мережах і месенджерах (функція генерації трафіку на інші платформи).

Telegram-канал «Радіо Свобода» було створено в квітні 2018 р. Невелику кількість аудиторії (95 тисяч підписників) пояснюємо нетривалою історією існування ресурсу, а також домінантним типом контенту: прерогативою «Радіо Свобода» є аудіоподкасти та відеосюжети, які найліпше корелюються з форматом інтернет-видання та відеохостингу.

Telegram-канал «Радіо Свобода» має більш локальні завдання. Його інформаційні орієнтири окреслено в такий спосіб: «Перевірені, цікаві та актуальні новини» (Радіо Свобода. 2023). Домінантним видом контенту є новини, а головними функціями є інформаційна й формування порядку денного. Разом із тим, канал встановлює комунікаційні зв'язки з іншими платформами та заохочує читачів передивлятися матеріали сайту «Радіо Свобода» та відеосюжети на ютубі. Майже кожен пост містить внутрішньотекстові гіперпосилання на ці ресурси. Іноді використовують і позатекстові посилання з прямим закликком на кшталт «читайте тут...». Отже, функції навігації кросмедійними каналами та генерації трафіку на інші платформи залишаються актуальними.

Не всі новини, які публікують на сайті «Радіо Свобода», потрапляють до телеграм-каналу — на сайті вони оновлюються щогодини, нові

публікації з'являються кожні 10–20 хвилин. Для онлайн-видання така практика поширена та вмотивована форматом платформи — новини не займають там багато місця, і, окрім них, на головній сторінці ще розміщують такі розділи: «Топ-теми», «Радіо Свобода Live», «Дивитися», «Донбас», «Крим», «Вибір читачів», «Точка зору», «Фотоісторії», «Радіо Свобода ТБ».

Формат месенджера не передбачає такої розгалуженої багаторівневої структури — він має вигляд звичайних смс-повідомлень, розташованих у зворотному хронологічному порядку. При цьому нові повідомлення завжди «відправляють» попередні донизу. У такий спосіб, якщо в телеграм-каналі дублювати всі новини з сайту, увечері вже буде неможливо дізнатися, що трапилося вранці — потрібно буде переглянути сторінку за весь день. Відповідно в телеграм-канал потрапляють лише найважливіші новини, їх смислове ядро виділено жирним шрифтом. Тут часто під заголовком «Головні новини ранку» публікують дайджести — добірки найбільш значущої інформації за попередню добу. Завдяки такому відбору новин й маркуванню смислових акцентів контенту реалізується функція формування інформаційного порядку денного.

Про цю функцію, щоправда, у контексті розгляду сучасної преси, пише О. Парубець: «До важливих функцій сучасної преси належить концепція встановлення пріоритетності новин, модель фільтрації або контролю потоку інформації (функція гейткіперів, гейтоупенера), принцип формування порядку денного. Ієрархічність новин та відбір за критерієм якості залишається основним способом формування порядку денного. Обмеження, пов'язані із дефіцитом друкованої площі видання та часом споживача, роблять функцію фільтрації інформації актуальною і сьогодні» (Parubets, 2014, с. 59).

До цього додамо, що інтернет-ресурси не мають дефіциту друкованої площі, проте обмеження також існують — вони пов'язані з форматом платформи та доміантним типом контенту. Через це функція фільтрації інформації та встановлення пріоритетності новин залишається актуальною для онлайн-ресурсів.

Під час повномасштабного російського вторгнення суттєвих трансформацій зазнала доміантна для месенджера комунікативна функція. Якщо у 2021 р. у більшості публічних

телеграм-каналів засобами інтерактивного зв'язку з аудиторією були групові чати, коментарі, користувацькі реакції у вигляді «лайків» та емотиконів тощо, то у 2022 р. їх функціонування обмежили через загрозу використання в інформаційній війні. Задля того, щоб у користувацькому контенті не поширювались неперевірені чутки, панічні настрої, російська пропаганда, фото- й відеоматеріали з фіксацією наслідків обстрілів тощо, у більшості професійних новинних каналів автори на певний період закривали коментарі або видаляли читачські повідомлення, які порушували встановлені під час війни правила інтернет-комунікації.

Отже, усі три телеграм-канали виконують роль кросмедійних платформ багатоканальних ЗМІ «Українська правда», «Суспільне Новини» та «Радіо Свобода». Їх головним завданням є поширення новин, тому основна функція — інформаційна. Її реалізація підпорядкована стандартам новинної журналістики та вимогам воєнного часу. У телеграм-канали потрапляють не всі новини з материнських сайтів; вони проходять етап фільтрації та встановлення пріоритетності. Таким способом функція формування інформаційного порядку денного зберігає важливість і актуальність. Окрім цього, телеграм-канали створюють комунікаційні зв'язки з іншими кросмедійними платформами, адже у кожному пості подані гіперпосилання на них. Актуальними на цьому ресурсі є також функція навігації та функція генерації трафіку на інші платформи.

У такий спосіб телеграм-канали є допоміжними ресурсами стосовно центральної платформи — сайту онлайн-медіа, проте вони цілком можуть функціонувати як самостійний новинний ресурс, адже в постах подані головні новини, які й без переходу за гіперпосиланнями до розширених версій матеріалів дозволяють читачам сформуванню повне уявлення про поточні події.

Платформу «Телеграм» використовують у блогерській діяльності й професійні журналісти. Такі канали виконують ті самі функції, що й корпоративні новинні канали кросмедіа. Доміантною тут залишається інформаційна функція. Наразі найбільшу кількість підписників мають персональні публічні телеграм-канали журналіста Андрія Цаплієнка «Цаплієнко_Ukraine fights» (291 447 підписників), головного редактора «Цензор.Нет» Юрія Бутусова «Бутусов плюс» (236 422 підписники), журналіста,

військовослужбовця Анатолія Штефана «Анатолій Штефан «Штірліц» (193 993 підписники) та журналіста, письменника, військово-політичного оглядача групи «Інформаційний спротив» Олександра Коваленка (82 832 підписники).

На відміну від корпоративних новинних каналів, персональні журналістські ресурси не лише поширюють новини, а й містять авторські коментарі стосовно тих чи інших подій. Такі ресурси можуть у перспективі розвинути до інформаційно-аналітичних.

Під час повномасштабного вторгнення популярності набули також новинні телеграм-канали громадських діячів, які не займаються професійною журналістською діяльністю. Такі ресурси можна розглядати як платформу громадянської журналістики. Рівень якості їх контенту залежить від ступеня прозорості інформаційної політики та дотримання стандартів журналістики під час війни.

Оскільки головною проблемою функціонування новинних публічних телеграм-каналів є анонімність авторства та поширення пропаганди та фейків, важливим аспектом є проходження ними процедури верифікації, про що свідчить відповідна позначка на каналі та наявність інформації про автора. Серед верифікованих каналів непрофесійних журналістів наразі найбільшу кількість підписників мають новинні телеграм-канали блогера та волонтера Ігоря Лаченкова «Лачен пише» (1 140 023 підписники) та громадського діяча, блогера та волонтера Сергія Стерненка «Sternenko» (519 266 підписників). Серед неверифікованих анонімних каналів одним із найбільш популярних наразі є «Николаевский Ванек» (559 387 підписників).

Ці канали мають більшу аудиторію, ніж професійні журналістські ресурси, як персональні, так і корпоративні, що свідчить про високий рівень довіри підписників до авторів та ефективність такого роду масово-інформаційної діяльності. Ці ресурси засновники використовують не лише як канали повідомлення суспільно значущих новин, а й як платформу громадської діяльності. Ігор Лаченков та Сергій Стерненко неодноразово оголошували серед підписників збори коштів на допомогу ЗСУ, разом із Сергієм Притулою вони зібрали значну суму, на яку придбали безпілотники та супутник. Незважаючи на те, що засновник каналу «Николаевский Ванек» не розкриває власну

особу, рівень довіри аудиторії до нього дуже високий — оголошені автором збори коштів на допомогу ЗСУ закриваються за лічені хвилини, а щодо витрачених коштів автор регулярно публікує детальні звіти.

У такий спосіб телеграм-канали громадських діячів під час повномасштабної війни виконують не лише інформаційну функцію, а й функцію соціальної організації (стимуляції суспільної активності) й громадянської самоорганізації. Авторам вдалося зібрати у соціальних мережах та месенджерах аудиторію однодумців, спроможних виявляти інформаційну активність (робити за їх закликами репости повідомлень, за допомогою хештегів привертати увагу світової громадськості до злочинів російських військових) та ініціювати певні суспільні процеси в офлайн.

Так, 6 березня 2023 р. в мережі з'явилося відео з розстрілом російськими військовими українського полоненого після слів «Слава Україні», супроводжене гіперпосиланням на твітер-акаунт Ігоря Лаченкова із закликом: «Прошу максимальний ретвіт та поширення. Це повинен побачити кожен на Заході» (Лачен пише. 06.03.2023). Це відео оприлюднив і Сергій Стерненко у твітер-акаунті, а в телеграм-каналі також розмістив гіперпосилання та заклик: «Потрібен ваш ретвіт про це англійською. Максимальний розголос» (Sternenko. 06.03.2023). Такі повідомлення з'являються в телеграм-каналах «Лачен пише» та «Sternenko» після кожного воєнного злочину росіян та стимулюють соціальну активність українських та зарубіжних громадян.

Більшість аматорських новинних каналів у телеграмі приховує відомості про авторів, поширює фейки, замовні матеріали та проросійську пропаганду, містить багато реклами та неперевіреного контенту зі соціальних мереж. На відміну авторів таких каналів, Ігор Лаченков перевіряє факти й в разі поширення недостовірної інформації публікує спростування, посилаючись на офіційні джерела інформації, та принципово відмовляється від розміщення реклами й замовних матеріалів у телеграм-каналі. Ймовірно, саме завдяки такій позиції йому вдалося зібрати рекордну для месенджера кількість підписників.

Анонімні неверифіковані аматорські канали переважно не дотримуються прозорості інформаційної політики. Реєстрація в розділі «Новини і ЗМІ» вводить користувачів в оману,

оскільки замість інформаційної функції такі ресурси реалізують ролі несумісні із завданнями новинної журналістики, як-то: рекламна, агітаційна, розважальна та інші. Так, наразі найбільш популярними за кількістю підписників та рівнем щоденного охоплення аудиторії є аматорські телеграм-канали, зареєстровані в розділі «Новини і ЗМІ»: «Україна Сейчас» (1 712 134 підписники), «Ukraine Now» (759 397 підписників). Хоча ці канали мають позначку верифікації, їхні автори залишаються анонімними. Приміром «Ukraine Now» позиціонує себе як «головне верифіковане інформаційне джерело про події в Україні» (UkraineNow, 2023). Серед неперифікованих аматорських каналів у цьому розділі вже більше року лідерство тримає канал «Труха Україна» (2 716 630 підписників).

В аматорських новинних каналах пріоритетною часто стає не інформаційна, а розважальна функція. З огляду на тенденції використання аудиторією соціальних мереж і месенджерів із розважальною метою і поширення формату інфотеймінг в онлайн-медіа такий вектор інформаційної політики публічних телеграм-каналів виглядає цілком зрозумілим та релевантним інтересам інтернет-користувачів, проте пріоритети потребують чіткості й конкретності. Адже реєстрація ресурсів з розважальним контентом більш доречна в спеціальному розділі «Гумор та розваги», а не «Новини і ЗМІ».

Разом із тим, деякі дослідники вважають таку стратегію інформування достатньо ефективною під час війни. Так, наприклад, Я. Дворак та Н. Стеблина стверджують, що гумористичний контент, поширений у таких каналах як «Україна Сейчас», «Труха Україна», «Ukraine Now» та ін. відіграє важливу роль в інформаційному протистоянні агресії РФ завдяки таким чинникам: «Своєрідний фактчекінг заяв російських та білоруських лідерів, висміювання брехні, маніпуляцій та фейків, які вони поширюють», «дискредитація, висміювання російських та білоруських лідерів, пропагандистів», «об'єктами висміювання стають і труднощі, воєнна реальність сучасної України, наприклад, блекаут», «відбір гарячих нових з фронту, миттєве інформування про українських героїв: військових та цивільних, що протистоять окупантам. Створення та поширення мемів, вірусних фото та відео для соціалізації, інтеграції українського суспільства,

адже ніщо так не об'єднує народ, як спільні герої» (Dvorak & Steblyna, 2022).

Зважаючи на цей аспект феномену популярності аматорських новинних телеграм-каналів, припускаємо, що під час війни вони виконують, окрім розважальної, ще й психотерапевтичну функцію, оскільки дозволяють аудиторії позбутися негативних емоцій та стресу, або функцію ескапізму — втечі від ворожої людині реальності у віртуальний світ, а також функцію соціальної організації, що сприяєгуртуванню українських громадян та формує відчуття єдності в боротьбі зі спільним ворогом. Проте в новинних каналах розважання не повинно домінувати над інформуванням, а факти мають бути чітко відокремлені від коментарів та суб'єктивних оцінок.

Запорукою довіри читачів до новин у телеграмі може стати дотримання професійних стандартів журналістики воєнного часу, що є однаково необхідним як для професіоналів, так і для аматорів. Ці принципи сформульовано на сайті «Інституту масової інформації» та представлено у вигляді інфографіки ще у 2014 р. (Standards of journalism during war, 2014). З початком повномасштабного вторгнення журналістські стандарти під час війни були переглянуті й уточнені, на що звернув увагу сайт «Детектор медіа» (Media under conditions of martial law, 2022). Лише за умови дотримання цих стандартів реалізація усіх функцій у новинних телеграм-каналах стане максимально ефективною, як засвідчує досвід громадянських журналістів та кросмедіа з «білого списку».

3. Обговорення

Результати дослідження можуть бути корисні студентам спеціальності «Журналістика», які вивчають сучасні тенденції розвитку інтернет-журналістики й кросмедіа, і журналістам-практикам, які опановують нові платформи професійної діяльності або вже мають досвід роботи у телеграмі. Перспективу подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у вивченні закономірностей функціонування соціальних мереж і месенджерів як медіаплатформ та специфіки поширення новин на кожній з них.

4. Висновки

Отже, під час повномасштабного російського вторгнення стандарти новинної журналістики

зазнали концептуальних змін, що обумовило й трансформацію функцій новинних телеграм-каналів, які стали останнім часом головним джерелом інформації для більшості інтернет-користувачів. Домінантною для цього виду ресурсів месенджера є інформаційна функція, проте її реалізація в умовах воєнного стану має специфіку. Оперативність та повідомлення новин у режимі реального часу як головні орієнтири й переваги новинних онлайн-медіа поступаються місцем іншим завданням, підпорядкованим необхідності дбати насамперед про безпеку суспільства під час війни. Особливого значення сьогодні набуває перевірка достовірності інформації, орієнтація на офіційні джерела та наявність посилань на них.

Ті самі завдання детермінують і трансформацію комунікативної функції: під час війни в професійних журналістських телеграм-каналах обмежено інтерактивні способи зв'язку з аудиторією — вимкнено опцію коментування, не подано користувацький контент — з метою запобігання можливим маніпуляціям, поширенню фейків та проросійської пропаганди.

Ті телеграм-канали, які функціонують як канали кросмедіа, виконують ще й функції генерації трафіку на інші платформи та фільтрування новинного контенту (формування інформаційного порядку денного). Якщо до початку повномасштабного вторгнення генерація трафіку була головним завданням телеграм-каналів, то сьогодні стратегія публікацій виключно анонсів матеріалів материнської платформи вже не є ефективною для цих ресурсів, які поступово перетворюються на самостійні новинні медіа. Саме тому інформаційна функція стає сьогодні доміантною для таких телеграм-каналів, а генерація трафіку перетворюється на додаткове завдання.

Аматорські новинні телеграм-канали наразі мають більшу популярність серед користувачів, аніж журналістські. Лише орієнтація авторів на стандарти новинної журналістики робить ці канали релевантними за функціями традиційним професійним медіа. Окрім цього, вони використовуються як інструмент волонтерської та громадської діяльності та, відповідно, виконують функції соціальної організації (стимуляції суспільної активності) та громадянської самоорганізації, що в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності.

Анонімні неперифіковані телеграм-канали під виглядом новин часто поширюють замовні та рекламні матеріали, а розважальна функція в них домінує над інформаційною. Проте високий рівень їх популярності серед користувачів та значне зростання кількості підписників під час війни свідчить про те, що для аудиторії такі ресурси виконують психотерапевтичну функцію, або функцію ескапізму, а також функцію соціальної організації.

Для усіх телеграм-каналів, зареєстрованих у розділі «Новини і ЗМІ», залишається актуальним завдання дотримання професійних стандартів новинної журналістики. Від цього залежить рівень якості контенту телеграм-каналів та ступінь довіри до них аудиторії.

References

- Butyrina, M. (2020). Telegram channel as a meta media: communication features. *Society and personality in modern communication discourse: Proceedings of the II All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 138-141). Zaporizhzhia, 9-10 April, 2020. National University «Zaporizhzhia Polytechnic».
- Butyrina, M. & Temchenko, L. (2023). Telegram as a medium for promoting Russian disinformation narratives: channels, methods, frames. *Communications and Communicative Technologies*, 23, 69-77. <https://doi.org/10.15421/292311>
- Cherniavska, L. & Danyliuk, N. (2021). Telegram as the instrument of digitalization of Ukrainian mass media. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism*, 32(71), 192-198. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/34>
- Complex research: how the war changed the country and me. Results of the year* (2023, February 21). Rating. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html
- Dvorak, Ya. & Steblyna, M. (2022). Humor during the war as a tool of resistance (on the example of popular Ukrainian telegram-channels). *Applied aspects of contemporary interdisciplinary studies: Proceedings of 1st International scientific and practical conference* (pp. 24-26), Vinnytsia, 18 November, 2022. Vasyl` Stus Donetsk National University.
- Hurzii, S. (2021). Modern threatening trends in the use of telegram channels to the detriment of state interests. *Information and Law*, 4(39), 162-169. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.4\(39\).249297](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.4(39).249297)
- Media under conditions of martial law. Recommendations of commission on journalistic ethics regarding information that cannot be disclosed* (2022, March 17). Media detector. <https://detector.media/infospace/>

[article/197627/2022-03-17-zmi-v-umovakh-voienogo-stanu-rekomendatsii-komisii-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-informatsii-yaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty](https://doi.org/10.23939/sjs2021.01.049)

Mudra, I. & Kukharska, O. (2021). Messengers as a promising platform for media content distribution. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Journalism*, 1(1), 49-55. <https://doi.org/10.23939/sjs2021.01.049>

Parubets, O. (2014). Press functions in the transformation of media systems. *Education of the Region. Political Studies. Psychology. Communications*, 4, 55-60.

Pohrebna, A. (2022). Working features of the Suspilne telegram channel during the full-scale invasion of the Russian Federation. *Contemporary mass communication environment: history, reality, prospects: proceedings of scientific and practical conference of students,*

postgraduate students and young scientists (pp. 34-37), Sumy 26-27 May, 2022. Sumy State University.

Standards of journalism during war. How to write about tragic events — infographics (2014, August 11). Institute of Mass Information. <https://imi.org.ua/articles/standarti-jurnalistiki-pid-chas-viyeni-yak-pisati-pro-tragichni-podiji-infografika-i988>

Steblyna, H. (2022). Algorithm for detecting false links and rumours in telegram channels. *Obraz*, 3(40), 94-100. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2022.3\(40\)-94-100](https://doi.org/10.21272/Obraz.2022.3(40)-94-100)

Telegram channels and groups catalog (2023). Telegram Analytics. <https://uk.tgstat.com/news>

Zhuhai, V. & Kuznietsova, T. (2021). Features of telegram channels as the most modern media tools: Ukrainian context. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism*, 32 (71), 120-125. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/21>

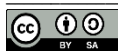
Iryna Tonkikh. News telegram-channels functions transformations during the war

The article describes the transformational processes that occur in the functioning of public telegram channels during the full-scale Russian invasion. In the article the author suggests a classification of contemporary trends in the development of Telegram: as a service for exchanging instant messages for notifications, an additional platform for media, a cross-media channel, and an independent media platform. According to identified trend, it is determined the functional paradigm of different kinds of news Telegram channels that are registered in the section "News and Media" of professionals (corporate and personal) as well as amateur journalists, verified and anonymous. The article highlights the peculiarities of informational function implementation during the war period, in particular, the transformation of the standards in new journalism; it also characterizes the peculiarities of the communicative function, as well as the function of forming the agenda and generating the Internet traffic on other cross-media platforms on professional journalistic telegram channels (on the example of "UP. Line", "Radio Svoboda" and "Suspilne Novini"). The prospects for winning public telegram channels from an independent media platform and the cross-media channel are stated. The peculiarities of the implementation of the functions to forming public opinion, social organization (stimulation of the social activity), and the public self-organization in personal journalistic and amateur new telegram channels during the period of the full-scale invasion. The input of amateur channels ("Lachen pyshe", "Sternenko", "Nikolaevsky Vanek") is analyzed to change the functions of new resources in the messenger. The author pays attention to the deformation of the standards of new journalism in unverified anonymous telegram channels. The author compares informative, entertaining, psychotherapeutic functions of amateur new resources (based on the telegram channels "Truha Ukraina", "Ukraina Seychas", and "Ukraine Now").

Keywords: telegram channel; messenger; news; functions; cross-media; media platform.

Author biographies

Iryna Tonkikh is Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Journalism Department National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.